

ÂTEŞ-GEDE-İ MUNTAFÎ'DE YER ALAN ŞAİRLER

Muhammet NALBAT¹

Özet

Yaklaşık altı asır süren, köklü ve derin bir geçmişe sahip olan klasik Türk edebiyatı, tarihi süreçte, Fars edebiyatı ile etkileşim içerisinde olmuştur. Gerek Anadolu coğrafyasında gerekse Gazneli ve Selçuklu dönemlerinden başlayarak Safevîler dönemine kadar İran ve Türkistan coğrafyasında birçok Türk şairin Farsça şiirler söyleyip yazması bu etkileşimi göstermektedir. Klasik Türk edebiyatı ile Fars edebiyatı arasındaki münasebeti daha sağlıklı değerlendirmek için Türkistan ve Horasan coğrafyasına yönelip Farsça tezkireleri incelemek gerekmektedir. Farsça tezkireler Türk ve Fars edebiyatı için ortak başvuru kaynağıdır. Özellikle Anadolu dışında Farsça şiir söyleyen ve yazan Türk şairleri bu tezkirelerden öğrenmekteyiz. Lutf Ali Beg Âzer b. Aga Han-ı Begdîlî'nin 18. yüzyılda Farsça kaleme aldığı *Âteş-gede* Farsça tezkireler arasında müstesna bir yere sahiptir. İran ve Türk edebiyatı için önemli bir kaynak olan *Âteş-gede*'de Farsça şiir söylemiş Türk ve İranlı yaklaşık 850 şairin biyografisine, edebî kişiliğine ve eserlerinden örneklerle yer verilmiştir. Bu makalenin konusu, *Âteş-gede*'nin Türkçe tercümesi olan ve henüz müellifi bilinmeyen *Âteş-gede-i Muntafî*'de biyografileri verilen şairlerdir. Makalemizde ilk olarak Lutf Ali Beg Âzer b. Aga Han-ı Begdîlî'nin hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durulacaktır. Daha sonra Âzer'in *Âteş-gede*'si ve *Âteş-gede-i Muntafî* hakkında kısa bilgi verilerek iki eser tertip ve muhteva bakımından kıyaslanacaktır. Makalenin son bölümünde, *Âteş-gede-i Muntafî*'de yer alan şairler memleketlerine göre tasnif edilerek araştırmacıların dikkatine sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Âteş-gede, Âteş-gede-i Muntafî, tercüme.

THE POETS MENTIONED IN ÂTEŞ-GEDE-İ MUNTAFÎ

Abstract

Classical Turkish literature and Persian literature were mutually influential for nearly six centuries, and the interaction between the two literatures is a historical process. From the Ghaznevid and Seljuk eras until the Safevid dynasty, many Turkish poets along parts of Anatolia bordering Persia and Turkistan wrote poems in Persian. To be able to further assess the relation between classical Turkish and Persian literatures, we must study the Horasan and Turkistan regions for analyses on the collections of Persian biographies. The collection of Persian biographies is the common reference guide for Turkish and Persian literatures. In particular, Turkish poets who read Persian poems in Anatolia are identified in these collection of biographies. *Âtes-gede*, which was compiled by Lutf Ali Beg Azer b. Aga Han-ı Begdîlî in the 18th century has an exceptional standing among the collection of Persian biographies. *Âteş-gede*, being an important source for Turkish and Persian literatures, includes biographies, literary identities and numerous examples of the works of nearly 850 Turkish and Persian poets who have read Persian poems. The topic of this article is the poets whose biographies are included in *Ates-gede-i Muntafî*, which is the translation of *Âtes-gede* in Turkish by an unknown author. The article will first discuss the life, art and works of Lutf Ali Beg Azer b. Aga Han-ı Begdîlî. Afterwards, the *Âtes-gede* of Âzer and *Âtes-gede-i Muntafî* will be briefly introduced and compared in terms of content

¹ Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, m.nalbat@hotmail.com

and form. In the conclusion chapter, these poets will be classified according to their hometowns and presented to the attention of the researchers.

Keywords: *Âteş-gede*, *Âteş-gede-i Muntafi*, interpretation.

Âteş-gede Müellifi Lutf Ali Beg'in Hayatı

İran edebiyatının önemli tezkire yazarı ve şairi Lutf Ali Beg Âzer-i Begdîlî'nin hayatı ile ilgili bilgileri daha çok Farsça kaynaklardan öğrenmekteyiz.² Âzer hicrî 1134 (m. 1721-1722) yılında İsfahan'da dünyaya gelmiştir.

Lutf Ali Beg, Beydili (Beğdili) adlı bir Türkmen kabilesine mensuptur. Adını, Oğuz Han'ın altı oğlundan üçüncüsü olan İldeniz'in oğlu Beğdili Han'dan alan kabile Cengiz'in saldırısı üzerine İran'a göç etmiş, bir kolu İran'da kalan kabilenin diğer kolu Suriye'de yerleşmiştir. Lutf Ali Beg'in ataları Suriye kolundan oldukları için Şamlu (Suriyeli) diye tanınmışlardır (Yazıcı, 2003: 230-231).

Lutf Ali Beg'in doğduğu sene Mîr Mahmut önderliğindeki Hotaki hanedanı İsfahan'ı ele geçirmiş, bunun üzerine Lutf Ali Beg, babası Aga Han ile Kum'a hicret etmişlerdir. Lutf Ali Beg, on dört yaşına kadar Kum'da yaşadıkdan sonra babasının Nadir Şah dönemindeki valilik görevleri sebebiyle Fars sahillerinde bulunmuştur (*Âteş-gede-i Muntafi*, t.y. : 152b). Lutf Ali Beg'in babası Şiraz'da buldukları iki yıllık dönemde vefat etmiştir. Babasının ölümünden sonra amcası Mahmud Beg ile hacca giderek Meşhed'e yerleşmiştir. Lutf Ali Beg, Nadir Şah'ın Hindistan seferine katılmış ve bu seferden sonra da doğduğu yer olan İsfahan'a geri dönmüştür. Nadir Şah'ın ölümünden sonra çeşitli devlet görevlerinde bulunan Lutf Ali Beg Kum şehrinde inzivaya çekilip kendisini ilim meclislerinde sohbetlere vermiştir (Yazıcı, 2003: 231). Hicrî 1195 yılında yine Kum şehrinde hayatını kaybetmiştir.

Âteş-gede Müellifi Lutf Ali Beg'in Edebi Kişiliği ve Eserleri

Eserlerinde "Âzer" mahlasını kullanan Lutf Ali Beg'in şiire meyilli bir mizacı vardır. Bu durum aşağıda tanıtacağımız *Âteş-gede-i Muntafi* adlı tercüme eserin son bölümünde belirtilmektedir (*Âteş-gede-i Muntafi*, t.y.: 152b). Âzer şiir ve ilim meclislerinde bulunarak, Seyyid Müştak'tan ders almış ve yedi bin beyti bulan eserlerinin hemen hepsini Farsça kaleme almıştır. Eserleri İsfahan'da vuku bulan yağma ve talanlarda telef olan Âzer bir müddet şiir yazmamıştır. Ancak dostlarının teklif ve teşvikleri ile tekrar eser vermeye başlamıştır. Ayrıca varlığı henüz kesinleşmese de Âzer'in Türkçe şiirler yazdığı bazı kaynaklarda zikredilmiştir (Yazıcı, 2003: 231).

Lutf Ali Beg Âzer-i Begdîlî'nin en önemli eseri tezkire türünde yazdığı *Âteş-gede*'dir. Bu eser hakkında detaylı bilgi aşağıdaki bölümlerde verilecektir.

Şiire vakıf bir kişilik olan Âzer'in diğer önemli eseri ise *Dîvân*'dır. *Âteş-gede* müellifi Âzer'in diğer eserleri şunlardır:

Molla Câmi'den etkilenerek yazdığı *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevisi, Sâdî'nin *Gülistân*'ına benzeyen *Gencînetü'l-Hak* adlı eseri, çağdaşı olan şairlerin biyografilerini içeren *Defter-i Nuhâsmân*, *Sâkî-nâme* ve *Sûz u Gûdâz* adlı mesneviler (Yazıcı, 2003: 231).

² Âzer hakkında daha fazla bilgi için bkz. Hayyampur, A. (1340). *Ferheng-i Suhenverân*. Tebriz. İran. s. 2.

Lutf Ali Beg Âzer-i Begdîlî'nin Âteş-gede'si

Âzer kendisine şöhret kazandıran eseri *Âteş-gede* adlı tezkireyi 1760 yılında yazmaya başlamıştır. Eserde şairler için verilen ölüm tarihlerinden en sonuncusu hicrî 1193 (1779-1780) olduğuna göre bu tarihten sonra tamamlandığı söylenebilir (Yazıcı, 1991: 58). *Âteş-gede*'de Farsça şiir yazan yaklaşık 850 şairin biyografisine ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir. Eserin bazı bölümlerinde ayrıntılı verilen bilgilerin çoğu, Takî-i Kâşî'nin *Hulâsatü'l-eş'âr ve Zubdetü'l-efkâr* adlı önemli eserinden iktibas edilmiştir (Yıldırım 2001: 17). Eser geniş bir ön sözün ardından “micmere” (mangal) adlı iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci micmerede “Der-zikr-i etvâr ve şerh-i eş'âr-ı füsehâ-yı mütekaddimîn müstemil ber yek şu'le ve se ahker ve yek fûrûğ” (Lutf Ali Beg Âzer, 1336: 1) başlığında belirtildiği üzere müellif, kendisinden önce yaşamış şairlerin biyografilerine yer vermiştir. Birinci micmere; 1 şu'le (alev), 3 ahker (yanar kömür) ve 1 fûrûğ (nur, ziya) şeklinde üç alt bölüme ayrılmıştır. Şu'le bölümünde İslam coğrafyasındaki özellikle Türk asıllı hükümdar, şehzade ve emir şairlerin hal tercümeleri yer almaktadır (Nalbat, 2014). Ahker adlı bölümler şairlerin mensup oldukları bölgelere göre tertip edilmiştir. Bu bölümlerde genel olarak İran, Turan ve Hindistan şairleri anlatılmıştır. Ahker bölümleri de kendi içinde “şerâre” (kıvılcım) başlığı altında tekrar alt bölümlere ayrılmıştır. Bu alt bölümlerde şairler, memleketlerine göre ayrıca tasnif edilmiştir. Eserde toplam 11 “şerâre” bölümü bulunmaktadır. Ayrıca 4. şerâre bölümü iki “şu'â” (ışık) bölümü ile kendi içinde sınıflandırılmıştır. 1. micmerenin son kısmı olan “fûrûğ” adlı bölüm farklı diyarlardan kadın şairlerin biyografilerini ihtiva etmektedir.

2. micmerede “Der-şerh-i ahvâl ve nakl-i akvâl-i füsehâ-yı muâsırîn ahsenü'l-lâhü ahvâlihüm müstemil ber dü pertev” (Lutf Ali Beg Âzer, 1336: 34) başlığında belirtildiği üzere müellif muasır olan şairlerin hal tercümelerine yer vermiştir. 2. micmere “pertev” (ışık, parlaklık) denilen iki kısma ayrılmıştır. 1. pertev yazarın çağdaşı olan 77 şair ve eserlerinden örnekleri ihtiva etmektedir. Eserin son bölümü olan 2. pertevde ise müellif kendi biyografisine yer vermiştir.

Âzer'in *Âteş-gede*'si, sadece bir şairler tezkiresi olmayıp muhtevası itibarıyla bir tarih ve coğrafya kitabı özelliği göstermektedir. Âzer, şairlerin biyografilerinden önce onların memleketleri hakkında tarihî ve coğrafi bilgiler vermektedir. Bu hüviyet onu diğer tezkirelerden farklı kılmaktadır. Ayrıca *Âteş-gede*, Anadolu sahası dışında yaşamış ve Farsça şiir yazmış birçok Türk şairin biyografisini de ihtiva etmektedir (Nalbat, 2014). Müellif bu şairleri tanıtırken “etrâk” kelimesini ya da şairlerin mensup olduğu Türkmen, Tekelü, Begdili, Şamlu vb. oymak isimlerini kullanmıştır. *Âteş-gede*'de biyografisi verilen meşhur Türk şairler Fuzûlî, Şâh İsmâ'îl, Mevlânâ Celâle'd-dîn-i Rûmî ve Ali Şîr Nevâî'dir.

Âzer'in *Âteş-gede*'si ilk olarak Kalküta'da hicrî 1249'da; daha sonra da Bombay'da hicrî 1277'de neşredilmiştir (Yıldırım, 2001: 18). Ancak eserin en sağlam neşri Hasan Sâdât-ı Nâsırî tarafından 3 cilt şeklinde tenkitli metin olarak Tahran'da yapılmıştır³. Hasan Sâdât-ı Nâsırî neşri eksik olup *Âteş-gede*'nin bütününe kapsamamaktadır (Nalbat, 2014). Tahsin Yazıcı *İslam Ansiklopedisi* “*Âteşkede*” maddesinde eserin Türkçe bir tercümesinden bahsedildiğini belirtmekle birlikte bu tercümenin *Devlet-şâh Tezkiresi*'ne ait olduğunu vurgulamıştır (Yazıcı, 1991: 231).

³ Bu çalışmada Hasan Sâdât-ı Nâsırî neşrinden yararlanılmıştır. Lutf Ali Beg A. (1336). *Âteş-gede* (haz. Hasan S. Nâsırî). Tahran. İran: Müessesesi-i Matbuâtî-i Emîr-i Kebîr.

Âteş-gede Tercümesi Âteş-gede-i Muntafi

Âteş-gede'nin Türkçeye bilinen tek tercümesi, *Âteş-gede-i Muntafi* adlı el yazması eserdir. *Âteş-gede-i Muntafi*'nin elimizde bulunan nüshası Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi El yazmaları Bölümü "cod Turc 35" numarada kayıtlı olup 154 varaktan meydana gelmektedir.

Âteş-gede-i Muntafi'de müellif ve telif tarihi hakkında hiçbir bilgiye rastlanmamaktadır. Eserin kütüphane kayıtlarında "Mîr Mahmut" ismi göze çarpsa da bu ismin eserin müellifi ya da müstensihine ait olması mümkün değildir. Çünkü tarihî bir kişilik olan "Mîr Mahmut" Afganistan'daki Hotaki hanedanının padişahlarından. (Nalbat, 2014) Söz konusu isim Âzer'in biyografisinin yer aldığı son bölümde şöyle geçmektedir:

Ma'lûm ola ki müellif bin yüz otuz dört senesi Rebi'ü'l-âhirinde Salı gün tulû'-ı âfitâbdan bir sâ'at mürûr ile tâli'-i hûtda trâzende-i gehvâre-i vücûd ve mukârin-i vak'a-ı hâile-i Mîr Mahmûd olup nâ-çâr temâm-ı tevâbiâtlarıyla İsfahân'dan belde-i Kum'a hicret ve on dört yaşına kadar belde-i merkûmede ikâmet edip... (*Âteş-gede-i Muntafi*, t.y.: 152b)

Âteş-gede-i Muntafi, klasik tezkirelerde olduğu gibi mukaddime bölümüyle başlamaktadır. Ancak bu mukaddime Âzer'in *Âteş-gede*'sinden farklı olarak gayet kısa kaleme alınmıştır. Bu bölüm aşağıda verilmiştir:

Hamd ü sipâs cenâb-ı kibriyâ ve salât ü tahiyât hazret-i şefî-i rûz-ı cezâ ve tarziye vü da'avât pîş-revân-ı tarîk-i hüdâ ber-vech-i sezâ ifâ vü icrâ kılındıktan sonra ma'lûm ola ki 1150 târihi ebnâ-yı zamânından İsfahânî Nijâd Lutf 'Alî el-mütehalls be-Âzer nâm-ı merd-i ma'ârif-mendin cem' ü tahrîri *Âteş-gede* ismiyle teşhîr eylediği tezkire-i şu'arâsı fi'l-hakîka mahşer-gâh-ı şu'arâ dinmege sezâ cem'iyetli bir eser-i latîfdir. Ancak kesret-i nazm ü eş'âr ile divân şekline girip mutâli'ine mûcib-i kesel ü fütûr olmakla tezkire-i mezkûrede muharrer suhanverânın âsâr u güftârlarından numûne ve mâ-'adâsı tayy olunarak bi'l-intihâb yâ bir gazel veyâ birer kıt'a ve rubâ'î veyâhûd bir beyt sebt ü tahrîr ve her ne kadar sehlü'l-'ibâre ve mütâla'a edenlere sarf-ı efkâra hâcet yok ise de tercüme-i ahvâl ve derece-i fazl ü kemâllerini li-ecli'l-izâh lisân-ı bedî'ü'l-beyân-ı Türkî'ye nakl ü tastîr ve *Âteş-gede-i Muntafi* nâmıyla telkîb ü tezkîr olundu. Çünkü tezkire-i merkûmenin ebvâb ü füsûlu ıstılâhât-ı nâriyye ile tefrîk ü terkîm olduğundan tercümesinin dahi bâb u faslları ıstılâhât-ı mecârî-i mâ ile tertîb olunmuşdur (*Âteş-gede-i Muntafi*, t.y.: 1b).

Yukarıdaki mukaddime bölümünde *Âteş-gede-i Muntafi*'yi tanımamız için önemli bilgiler verilmiştir. Buna göre Âzer'in *Âteş-gede*'si örnek şiirlerin fazla olması sebebiyle neredeyse divan şeklini almış bir tezkiredir. Müellif, bu tespitin ardından, *Âteş-gede-i Muntafi*'nin, şiir örneklerinin azaltılıp bir beytin, kıt'anın veya rubainin seçilerek tertip edildiğini vurgulamıştır (Nalbat, 2014). Müellif yine mukaddime bölümünde esere neden *Âteş-gede-i Muntafi* adını verdiğini açıklamıştır. Buna göre Âzer'in *Âteş-gede*'sinde ateş ile ilgili ıstılahat kullanılmak suretiyle bölümler "micmere", "ahker" vb. isimlerle adlandırılırken *Âteş-gede-i Muntafi*, "muntafi" (sönen, sönük) kelimesinden anlaşılacağı üzere su ile ilgili ıstılahat kullanılarak tertip edilmiştir (Nalbat, 2014). Bu noktada *Âteş-gede-i Muntafi* müellifinin, eserine hangi sebeplerle söz konusu ismi uygun bulduğu tartışılabilir. Esere verilen bu ismin ardında tarihî, dinî-mezhepsel ve sosyolojik sebeplerin olması kuvvetli bir ihtimaldir.

Âteş-gede-i Muntafi mukaddimenin ardından "içindekiler" niteliğinde başka bir bölüme devam etmektedir. Bu bölüm de aşağıda verilmiştir⁴:

4 *Âteş-gede-i Muntafi*'nin içindekiler kısmında bölüm adları kırmızı renkle yazılmıştır.

Ve mina'llâhi't-tevfik.

Tercüme-i mezkûre iki buhayreyi şâmildir.

Buhayre-i Ūlâ : Bir çeşme-sâr ve üç cedvel ve bir fevâreden ibâretidir.

Çeşme-sâr: Şâhân ü şehzâde-gân ve ümerâ-yı bülend-ünvânı beyân eder.

Cedvel-i Evvel: Beş şu'beyi münkasemdir.

Şu'be-i Evvel: Memleket-i Âzerbaycân.

Şu'be-i Sâni: Memleket-i Horâsân.

Şu'be-i Sâlis: Memleket-i Taberistân.

Şu'be-i Râbi: İki sâkiyeyi hâvîdir.

Sâkiye-i Evvel: Irâk-ı Arab.

Sâkiye-i Sâni: Irâk-ı Acem.

Şu'be-i Hâmise: Diyâr-ı Fars.

Cedvel-i Sâni: Üç şu'beden mürettebdir.

Şu'be-i Evvel: Memâlik-i Belh.

Şu'be-i Sâni: Eyâlet-i Harezem.

Şu'be-i Sâlis: Mâverâü'n-nehr.

Cedvel-i Sâlis: Üç şu'beden mürekkepdır.

Şu'be-i Evvel: Ülke-i Degen.

Şu'be-i Sâni: Ülke-i Dehli.

Şu'be-i Sâlis: Ülke-i Keşmîr.

Fevvâre: Tâife-i zenândan nazm ü eş'âr ile meşhûre olanları beyân eder.

Buhayre-i Sâni: İki cûybâr ile cârîdir.

Cûybâr-ı Evvel: Şu'arâ-yı muâsırîni mütebeyyendir.

Cûybâr-ı Sâni: Tercüme-i hâl-i müellif-i *Âteş-gede* (*Âteş-gede-i Muntafi*, t.y.: 1b-2b).

Âzer'in *Âteş-gedesi* ile *Âteş-gede-i Muntafi*'yi tertip özellikleri bakımından kıyaslayacak olursak, dikkatimizi çeken ilk fark bölümlere verilen adlardır. Âzer'in *Âteş-gede*'sinde eseri oluşturan iki ana bölüme "micmere" adı verilirken tercümesi olan *Âteş-gede-i Muntafi*'de, yukarıdaki bölüm tasnifinden anlaşılacağı üzere, söz konusu iki ana bölüme "göl" manasında

“buhayre” denilmiştir. Yine alt bölümler için kullanılan “şu’le” “yerine çeşmesi bol olan yer” anlamında “çeşme-sâr”, “ahker” yerine “su kanalı” manasında “cedvel”, “fürûğ” yerine “fiskiye” manasında “fevâre”, “şerâre” yerine “bölüm, kısım” manasında “şu’be”, “şu’â” yerine “su dolabı, arki” manasında “sâkiye” ve “pertev” yerine “akarsu, ırmak” manasında “cuybâr” kelimeleri kullanılmıştır (Nalbat, 2014). *Âteş-gede-i Muntafi* müellifi tertip bakımından tercümede bunun dışında bir değişiklik yapmayarak *Âteş-gede*’nin temel özelliğini korumuş ve şairleri yaşadıkları bölgelere göre tasnif etmiştir. Bu tertip – özellikle bölümlerin isimlendirilmesi- tercümenin özgün tarafını göstermektedir.

İki eseri muhteva yönünden kısaca kıyaslayacak olursak *Âzer*’in *Âteş-gede*’sinde biyografisi verilen hemen bütün şairler *Âteş-gede-i Muntafi*’de yer almaktadır. Biyografisi olmayan ya da sonradan eklenen şairler aşağıdaki bölümde belirtilecektir. Muhteva bakımından iki eser arasındaki en önemli fark yukarıda belirttiğimiz gibi seçilen şiir örnekleridir. *Âteş-gede*’deki bütün şiir örnekleri *Âteş-gede-i Muntafi*’de yoktur. Adeta bir divan hüviyeti kazanan *Âteş-gede*’den ya bir beyit, ya bir kıta veyahud bir rubai seçilerek eser bir bakıma kısaltılmıştır. Böylece *Âteş-gede-i Muntafi* müellifi, gereksiz gördüğü şiir örneklerini eserine almamıştır.

Âteş-gede’de yer alan bazı önemli şairler *Âteş-gede-i Muntafi*’de daha tafsilatlı anlatılmaktadır. *Âteş-gede-i Muntafi* müellifi, önemli gördüğü şairlerin biyografilerine eklemeler de yapmıştır. Buna Şâh İsmâ’îl’in hal tercümesini örnek gösterebiliriz. Safevî hanedanına sadakâtle bağlı olan *Âzer*, Şâh İsmâ’îl hakkında olumsuz herhangi bir eleştiri yapmazken *Âteş-gede-i Muntafi* müellifi onu hataya düşmüş bir padişah olarak değerlendirmektedir (Nalbat, 2014). Bundan hareketle *Âteş-gede-i Muntafi*’nin kelime kelime olmamakla birlikte aslına uygun bir tercüme eser olduğunu söyleyebiliriz.⁵

Âteş-gede-i Muntafi’de şair biyografilerine şiir örneklerinden daha çok yer ayrılmış olması onun biyografik bir tezkire olduğunu gösterir. Öyle ki Mevlânâ, Firdevsî gibi bazı şairlerin hayatı ve edebi kişiliği eserde iki üç varak yer tutmaktadır.

İki tezkire yer isimleri bakımından herhangi bir farklılık arz etmemektedir.

***Âteş-gede-i Muntafi*’de Yer Alan Şairler**

Makalenin bu bölümünde *Âteş-gede-i Muntafi*’de yer alan şairlerin isimleri eserin varak numaraları ile birlikte verilecektir. Şairlerin isimleri verilirken *Âteş-gede-i Muntafi*’nin içindekiler bölümündeki başlıklar göz önünde tutulmuş ve şairler memleketlerine göre tasnif edilmiştir.

Şah, şehzade ve emir olan şairler:

İbn-i Mahmûd (v. 2b), İbn-i Yemîn(v. 2b), Sultan Ebû Yezîd (v. 2b-3a), Atabeg Sa’âd bin Zengî (v.3a), Sultân Atsız (v.3a), Ahmed Hân (v.3b), Elkâs Mîrzâ (v.4a), İmâm Kulî Hân (v. 4b), Enîsî (v. 4b), Âhî (v. 4b), Mîrzâ Bedî’ü’z-zamân Gürgânî (v. 4b-5a), Behrâm Mîrzâ (v.5a), Bî-hûdî (v.5a-5b), Bayram Hân (v.5b), Cânî (v.5b), Câhî (v.5b), Cezbî (v.5b), Cüz’î (v. 6a), Ca’fer Beg (v. 6a), Celâlî’ü’l-dîn Ekber Şâh (v. 6a), Celâlî’ü’l-dîn Melik Şâh-ı Selçukî (v. 6a), Hâletî (v. 6b), Hasan Beg (v. 6b), Hasan Hân (v. 6b), Hüseyinî (v.7a), Mîrzâ Hâkî (v.7a), Hisâlî (v.7a), Hatâî (v.7a-7b), Derdî (v. 7b), Zevkî (v.7b), Rahîmî (v. 8a), Rehî (v. 8a), Sâhirî (v. 8a), Sâlim (v. 8a), Sâmi (v. 8b), Sâmi (v. 8b), Sedîd A’ver (v. 8b), Selîm (v. 8b), Süheylî (v. 8b-9a), Mevlânâ Şânî (v. 9a), Şâh Şücâ’ (v. 9a), Melik Şemsü’l-dîn Muhammed (v. 9b), Şevkî (v. 9b-10a), Sâdikî (v. 10a), Emîr Muhammed Sâlih (v. 10a), Sabûhî (v. 10a), Tuğrul (v. 10a-10b), Tufeylî (v. 10b), Şâh

⁵ Eski Türk edebiyatında tercüme konusu için bkz. Levend, A. S. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihi* (1. cilt). Ankara: Türk Tarih Kurumu. s. 80.

Tahmâsb (v. 10b), Âdilî (v. 11a), Şâh Abbâs-ı Evvel (v. 11a-11b), Şâh Abbâs-ı Sâni (v. 11b), Abdu'l-azîz Hân (v. 11b-12a), Ubeydu'l-lâh Hân (v. 12a), 'Itâbî (v. 12a), Arşî (v. 12a), İmâdlar (?) (v. 12b), Emîr Fahrü'd-dîn (v. 12b), Fursât (v. 12b), Fenâî (Ali Şîr Nevâî) (v. 12b), Kaplan Beg (v. 13a), Emîr Kâbûs-ı Şemgîr (?) (v. 13a-13b), Kısmî (v. 13b), Şâh-ı Kebûdcâme (v. 13b-14a), Kirâmî (v. 14a), Kirâmî (v. 14a), Melik Kemâlû'd-dîn (v. 14a-14b), Mâil (v. 14b), Medhûş (v. 14b), Murtaza Kuli Beg (v. 14b-15a), Murtaza Kuli Hân (v. 15a), Mes'ûd (v. 15a), Müseyyib Hân (v. 15a), Mukîmî (v. 15a), Muhammed Mü'mîn Hân (v. 15a-15b), Meylî (v. 15b), Nezirî (v. 15b), Mollâ Vâreste (v. 15b), Vechî (v. 15b-16a), Vefâî (v. 16a), Hilâlî (v. 16a), Hümâyûn (v. 16a-16b), Sultân Ya'kûb (v. 16b).

Âzerbaycânî şairler:

Câmî (v. 17a), Râgıb (v. 17a-17b), Mahvî (v. 17b), Mîrzâ Hâtem Beg (v. 17b), Ziyâî (v. 17b-18a), Mücürü'd-dîn (v. 18a-18b). Emîr Esedu'l-lâh (v. 19a), Hâce Emîr Beg (v. 19a-19b), Envâr (v. 19b-20a), Mollâ Abdü'l-bâkî (v. 20a-20b), Bedî'î (v. 20b), Ca'ferî (v. 20b), Cevherî (v. 20b), Hakîrî (v. 20b), Haydârî (v. 21a), Hârî (v. 21a-21b), Mîr Rastî (v. 21b), Râgıb (v. 21b), Şerîf (v. 21b), Mevlânâ Şemsü'd-dîn (v. 21b-22a), Şevkî (v. 22a), Sâ'ib (v. 22a), Sabûrî (v. 22a-22b), Tûfî (v. 22b), Zuhûrî (v. 22b), Aczî (v. 22b), Özrî (v. 22b-23a), Âsâr (?) (v. 23a), Ünvân (v. 23a)⁶, Füsûnî (v. 23a), Fasîhî (v. 23a-23b), Hakîm Katranî İbn-i Mansûr (v. 23b), Kâzımâ (v. 23b), Şeyh Mahmûd Şebüsterî (v. 23b-24a), Mesîhî (v. 24a), Meşkî (v. 24a), Ma'rûf (v. 24a), Ma'lûm (v. 24a), Mağribî (v. 24a-24b), Mukîmî (v. 24b), Mülhimî (v. 24b), Nisârî (v. 25a), Vukû'î (v. 25a), Hümâmî (v. 25a), Fenâî (v. 25a-25b), Hakanî (v. 25b), Seyyid Zül'fikâr (v. 26a-26b), İzzü'd-dîn (v. 26b) (56), Fülkî (v. 26b-27a), Şeyh Ebu'l-'alâ (v. 27a-27b), Köse Yûsuf (v. 27b), Şeyh Evhadî (v. 27b-28a).

Horâsânî şairler:

Hakîm Enverî (v. 28a-29b), Hâlî (v. 29b), Pûr Hasan (v. 29b), Emîr Hümâyûn (v. 29b-30a), Sultân Bâyezîd (v. 30a-30b), Şeyh Ebu'l-hasan (v. 30b), Visâlî (v. 30b), Ehlî (v. 30b-31a), Zuhûrî (v. 31a), Alî Şehâb (v. 31a-31b), Kâtibî (v. 31b), Hayretî (v. 31b), Selîmî (v. 31b-32a), Kadî Şemsü'd-dîn (v. 32a), Mîr Abdü'l-kâdir (v. 32a), Mevâlî (v. 32a), Ahmed Zende bil (v. 32b), Pûr Behâ (v. 32b), Mevlânâ Câmî (v. 32b-33b), Hâtîfî (v. 33b-34a), Bedrî'd-dîn (v. 34a), Tâlib (v. 34a-34b), Ünsî (v. 34b), Mollâ Bî-hûdî (v. 34b-35a), Hüznî (v. 35a), Abdî (v. 35a), Kâsımî (v. 35a), Kutbî (v. 35b), Şeyh Sa'dü'd-în-i Hamevî (v. 35b), Muhammed Şemsü'd-dîn (v. 35b), Hâce Şemsü'd-dîn Muhammed (v. 36a), Atâ'ül-melik (v. 36a-36b) (75), Zeynü'd-dîn Sâ'id (v. 36b), Nev'î (v. 36b), İbn-i Hüsâm (v. 36b-37a), İsmâ'îl Tacü'd-dîn (v. 37a), Rehâî (v. 37a), Şâh-ı Sincân (v. 37a), Seyfü'd-dîn (v. 37a-37b), İmâdü'd-dîn (v. 37b), Kâsımî (v. 37b), Melik (v. 37b), Evhad (v. 37b-38a), Mîrzâ Bedî'ü'z-zamân (v. 38a), Mîrzâ Habîbu'l-lâh (v. 38a), Haydarî (v. 38a), Reşkî (v. 38a-38b), Şâhî (v. 38b-39a), Figârî (v. 39a), Kâyilî (v. 39a), Kâmî (v. 39a-39b), Kemâlî (v. 39b), Hilâlî (v. 39b), Mîrzâ Muhammed (v. 39b), Rüknu'd-dîn Sâyin (v. 40a), Şâh Alâ'ü'd-devle (v. 40a), Yemînî (v. 40b), Ebu'l-ferec-i Sencerî (v. 40b-41a), Kadî Ahmed Lâğâr (v. 41a), Tab'î (v. 41a), Âşıkî (v. 41a), Ferruhî (v. 41a-42b), Âzerî (v. 42b), Esedî (v. 43a-43b), Aslî (v. 43b), Akdesî (v. 43b), Emînî (v. 43b), Senâî (v. 44a), Hazînî (v. 44a), Dâniş (v. 44a), Sâyir (v. 44a), Sâbir (v. 44a), Sâlihî (v. 44a-44b), Tâhir (v. 44b), Abdü'l-'alâ (v. 44b), Gazâlî (v. 44b), Hakîm Ebu'l-kâsım-ı Firdevsî (44b-48b), Fitrat (v. 48b-49a), Fenâî (v. 49a), Fenâî (v. 49a), Mollâ Kâsım Alî (v. 49a), Kudsî (v. 49a-49b), Kavsi (v. 49b), Mânî (v. 49b), Mîr Muhammed Muhsin (v. 49b), Seyyid Muhammed-i Câme-bâf (v. 49b), Merdümî (v. 50a), Maşrıkî (v. 50a), Mûsevî (v. 50a), Nisbetî (v. 50a-50b), Hâce Nizâmü'l-mülk (v. 50b-51a), Nazîr (v. 51a), Vâkîfî (v. 51a), Hemdemî (v. 51a), Ciblî (?) (v. 51a-51b), Nizârî (v. 51b-52a), Seyyid Hasan (v. 52a), Hakîm Senâî (v. 52a-53a), Şehâbü'd-dîn (v. 53a), İmâdü'd-dîn (v. 53a), Kâfirek (v. 53a) (109), Muhtârî (v. 53a-53b), Emîr Hüseyinî (v. 53b-54a), Şîvenî (v. 54a), Velî (v. 54a),

⁶ Âteş-gede-i Âzer'de yer alan "Ferdî" mahlaşlı şair Âteş-gede-i Muntafî'de yoktur.

Ebû Bekr (v. 54b), Şeyh Ebû Hâmid (v. 54b), Mevlânâ Evhadî (v. 54b-55a), Bâkî (v. 55a), Beyânî (v. 55a-55b), Hâcû (v. 55b-56a), Rüşdî (v. 56a), Refî'ü'd-dîn (v. 56a), Seyyid (v.56a), Mevlânâ Şerefü'd-dîn (v. 56a-56b), Tayyân (v. 56b), İmâd Fakîh (v.56b), Fehmî (v. 56b-57a), Muzaffer (v. 57a), Mevlânâ Vahşî (v. 57a), Hâşimî (v. 57a-57b), Ebû Hanîfe-i İskâfî (v. 57b), Seyyid Mübarek Şâh (57b), Talha (v. 58a), Ascedî (v. 58a), Kisâî (v. 58a), Kelâmî (v. 58a), Sultân Ebû Sa'îd (v. 58b-59a), Ebu'l-ferec (59a-59b), Nâsırî (59b), Kâdî Şemsü'd-dîn (v. 59b), Kâdî Mecdü'd-dîn (v. 59b), Hümâî (v. 59b-60a), Eşherî (v. 60a), Habbâzî (v. 60a-60b), Hayyâm (Ömer) (v. 60b) , Radiyyü'd-dîn (v. 60b-61b), Sâmi (v. 61b), Seyfî (v. 61b-62a), Şâhidî (v. 62a), Şeyh Sadrü'd-dîn (v. 62a), Emîr Sun'î (v. 62a), Şeyh Attâr ((v. 62a-63a), Fevcî (v. 63a), Mevlânâ Lutfu'l-lâh (v. 63a-63b), Lutfî (v. 63b), Nidâî (v. 63b), Nazîrî (v. 63b), Yahyâ Bin Muhammed (v. 63b-64a).

Herâtlî şairler:

Ebû İsmâ'il (v. 64a), Ezrakî (v. 64a-64b), İsmî (v. 64b), Âsafî (v. 65a), İmâmî (v. 65a), Binâî (v. 65a-65b) (133), Haydar (v. 65b), Hâlidî (v. 65b), Recâî (v. 65b-66a), Zülâlî (v. 66a), Şâdî (v. 66a), Sabûhî (v. 66a), Tâhirî (v. 66b), Gazâlî (v. 66b), Mevlânâ Fahrü'd-dîn (v. 66b), Fasîhî (v. 66b), Kâtibî (v. 66b), Muzaffer (v. 67a), Dervîş Maksûd-ı Tîrger (v. 67a-67b), Nâzım (v. 67b), Vasfî (v. 67b).

Taberistanlı⁷ şairler:

Bâzârî (v. 67b-68a), Bezmî (v. 68a), Hazîni (v. 68a), Dâimî (v. 68a), Revgânî (v. 68a), Sehâbî (v. 68a), Seyrî (v. 68a-68b), Sâhib (v. 68b), Sıdkî (v. 68b), Mîr Abdü'l-hak (v. 68b), Gıyâsî (v. 68b), Fârîğî (v. 69a), Fedâî (v. 69a), Fûrûğî (v. 69a), Mîr Ebu'l-kâsım-ı Fendersegî (?) (v. 69a), Mîr Murâdî (v. 69b), Mîr Muhammed Mü'mîn (v. 69b), Mevlânâ Nizâm (v. 69b), Acîbî (v. 69b-70a), Fahrü'd-dîn Es'ad (v. 70a), Mevlânâ Lami'î (v. 70a), Mes'ûd bin Sa'ad Selmân (v. 70a-70b), Yûsuf (v. 70b), Mevlânâ Hâcî (v. 70b), Şuhûdî (v. 70b-71a), Tâlib (v. 71a), Fahrü'd-devle Amîdü'd-dîn (v. 71a-71b), Fedâî (v. 71b), Mîr Fağfûr (v. 71b), Feyyâz (v. 71b-72a), Kâmetî (v. 72a), Karârî (v. 72a), Kemâl (v. 72a), Mahfi-i Rüşti (?) (v. 72a-72b), Nâdimî (v. 72b), Baba Nasîbî (v. 72b), Yakînî (v. 72b), Kâdî Yahyâ (v. 73a-74a), Eşref (v. 73b), Câvid (v. 73b), Tâlib (v. 73b), Kamerî (v. 73b).

İrâk-ı Arab şairleri:

Emînâ-yı Necefi (v. 74b-75a), Şemsü'd-dîn (v. 75a), Fuzûlî (v. 75a), Seyyid Muhammed-i Necefi (v. 75a), Şeyh Muhammed (v. 75a).

İrâk-ı Acem şairleri:

Âyetî (v. 76a), Abdâl (v. 76a), Esîr (v. 76a), İşrâk (v. 76a), Mîrzâ Emîn (v. 76a-76b), Emîr Beg (v. 76b), Evcî (v. 76b), Mîrzâ Bâkır (v. 76b), Bahâî (v. 76b), Mollâ Pîr Cemâl (v. 76b-77a), Te'sîr (v. 77a), Emîr Takî (v. 77a), Ağa Takî (v. 77a), Hâce Celâl-i Derkânî (v. 77a-77b), Hâce Cemâl-i Münşî (v. 77b), Cemâlî'ü'd-dîn (v. 77b), Cennetî (v. 77b-78a), Hâce Habîbu'l-lâh (v. 78a) , Hüznî (v. 78a), Hisâbî (v. 78a), Hilmî (v. 78a), Hâtemî (v. 78a), Dâ'î (v. 78a-78b), Mîrzâ Dâvûd (v. 78b), Zevkî (v. 78b), Râzî (v. 78b), Recâî (v. 78b), Razî (v. 78b), Mîrzâ Seyyid Rızâ (v. 79a), Muhammed Rızâ Paşa (v. 79a), Refî'ü'd-dîn-i Lübnânî (v. 79a), Zînet (v. 79a-79b), Sâkî (v. 79b), Sâlik (v. 79b), Sipihri (v. 79b), Serrâc-ı Hakkâk (v. 79b), Sü'edâ (v. 79b-80a), Mîrzâ Selmân (v. 80a), Ağa Şâhegî (v. 80a), Şâh Nazar (v. 80a), Şücâ'ü'd-dîn Mahmûd (v. 80a-80b), Şerefü'd-dîn Fazlu'l-lâh (v. 80b), Şu'ayb (v. 80b), Hakîm Şifâî (v. 80b-81a), Şekîbî (v. 81a),

⁷ Taberistan, bugünkü İran topraklarında Mazendrân adlı bölgenin adıdır. Detaylı bilgi için bkz. Şemseddin S. (1996). *Kâmûsu'l-a'lâm* (4. Cilt). Ankara: Kaşgar Neşriyat. s. 2993.

Şevketî (v. 81a), Sâdikâ-yı Gâv (v. 81a), Sabrî (v. 81a), Mîr Sabrî (v. 81a-81b), Sûfî (v. 81b), Damîrî (v. 81b-82a), Ziyâ (v. 82a), Tâhir (v. 82a), Zahîrî'd-dîn (v. 82a), İşretî (v. 82a-82b), Gâzî Kalender (v. 82b), Fethî (v. 82b), Ferîdü'd-dîn-i Ahvel (v. 82b), Fikrî (v. 82b), Mîr Şâh Kivâmü'd-dîn (v. 82b), Kâsımî (v. 82b-83a), Kelâmî (v. 83a), Mîr Ebu'l-kâsım (v. 83a), Kemâlî'd-dîn İsmâ'îl (v. 83a-83b), Müdâmî (v. 83b), Musâhib (v. 83b), Müflih (v. 83b), Melûlî (v. 83b), Hakîm Nâsır Hüsrev Ulvî (v. 83b-84a), Nâtik (v. 84a), Necât (v. 84a-84b), Nûrî (v. 84b), Nîkî (v. 84b), Vâhid (v. 84b), Vâhib (v. 84b-85a), Mîrzâ Hâdî (v. 85a), Mîrzâ Hâdî (v. 85a-85b), Seyrî (v. 85b), 'Îtâbî (v. 85b), Necîbü'd-dîn (v. 85b-86a), Tasnîfî (v. 86a), Ağa Hüseyin (v. 86a), Hızrî (v. 86a), Zülâlî (v. 86a), Şûhî (v. 86a-86b), Sabûhî (86b), Şeyh Alî Takî (v. 86b), Mevlânâ Ümîdî (v. 87a), Kemâlî'd-dîn Bindar (v. 87a), Hulkî (v. 87a), Şâh Rızâ (v. 87a-87b), Sâil (v. 87b), Şâpûr (v. 87b-88a), Sâbir (v. 88a), Şâh Safî (v. 88a), Mîr Saydî (v. 88a), Üstâd Atâ'u'l-lâh (v. 88a), Kâdî Atâ'u'l-lâh (v. 88a-88b), İmâdî (v. 88b), Ebû Yezîd Muhammed el-Gazâirî (v. 88b), Ebu'l-fâhir (v. 88b), İmâm Fahr-i Râzî (v. 88b-89a), Fikrî (v. 89a), Fehmî (v. 89a), Kurhî (v. 89a), Lutfî (v. 89a), Mîr Nasîbî (v. 89a-89b), Şeyh Necmü'd-dîn (v. 89b), Hicrî (v. 89b-90a), Âfitâbî (v. 90a), Cüdâî (v. 90a), Ca'ferî (v. 90a), Harîfî (v. 90a), Emîr Zinde Dil (v. 90b), Selmân (v. 90b), Sûzî (v. 90b), Mîr Şevkî (v. 90b-91a), Sarfî (v. 91a), Zarîfî (v. 91a), Ahdî (v. 91a), Kâdî Mesîhü'd-dîn İsmâ'îl (v. 91a-91b), Maksadî (v. 91b), Ya'kûb (v. 91b), Ebû Amr-ı Ebherî (v. 92a), Mîrzâ Ahmed (v. 92a), Kâdî Ahmed Gaffârî (v. 92a), Edhem Beg (v. 92a-92b), Mîrzâ Esed Beg (v. 92b), Esîrî (v. 92b), Şeyh Emîn (v. 92b), İzîdî (v. 92b), Bahşî⁸ (v. 92b), Tezervî (v. 92b-93a), Mîrzâ Ca'fer (v. 93a), Hâcî Beg (v. 93a), Hayretî (v. 93a), Hızrî (v. 93a), Derviş Dihkî (?) (v. 93a-93b), Deylemî (v. 93b), Râfî'î (v. 93b), Sâlik (v. 93b), Sâilî (v. 93b), Şeref (v. 93b-94a), Şermî (v. 94a), Şihâbî (v. 94a), Şeyh Şihâbü'd-dîn-i Sühreverdi (v. 94a-94b), Safîrî (v. 94b), Ziyâ (v. 94b), Tab'î (v. 94b), Ubeyd (v. 94b-95a), Azîzî (v. 95a), Fâriğî (v. 95a), Fûrûğî (v. 95a), Kâkâ (v. 95a), Mâlik (v. 95a), Mollâ Murâd (v. 95a-95b), Mîrzâ Mukîm (v. 95b), Mesrûr (v. 95b), Nergisî (v. 95b), Vâ'iz (v. 95b), Vâhid (v. 95b-96a), Bârik (v. 96a), Yûsuf (v. 96), Mîr Aslî (v. 96b), Ensârî (v. 96b), Sâbit (v. 96b), Celâl Ca'fer (v. 96b), Hasan (v. 96b), Mîr Huzûrî (v. 97a), Hakîm Sa'îd Hân, (v. 97a) Hayrânî (v. 97a), Dâ'î (v. 97a-97b), Derkî (v. 97b), Kâdî Rûknü'd-dîn-i Da'vî-dâr (v. 97b), Sultân (v. 97b), Şâh Mîr (v. 97b), Şemsü'd-dîn (v. 97b-98a), Baba Şehîdî (v. 98a), Safîr (v. 98a), Şâh Tâhir (v. 98a-98b), Ârızî (v. 98b), Alâ'î-i Aştîyânî (v. 98b), Gazanfer (v. 98b), Ganî (v. 99a), Firkatî (v. 99a), Kâzım (v. 99a), Külhanî (v. 99a), Livâî (v. 99a), Muhlis (v. 99a-99b), Meşrebî (v. 99b), Mîr Makbûl (v. 99b), Melik (v. 99b), Melik Tayfur (v. 99b-100a), Nâfî' (v. 100a), Hâce Nasîr (v. 100a), Şeyh Nizâmî (v. 100a-100b), Mîr Vâlihî (v. 100b-101a), Vekîl (v. 101a), Hâşimî (v. 101a), Hicrî (v. 101a), Edhem (v. 101b), Kâdî Esed (v. 101b), Baba Efdal (v. 101b-102b), Kösec Hâce Muhammed Emîn (v. 102b), Bâkır (v. 102b-103a), Bâkî (v. 103a), Tecellî (v. 103a), Teslîmî (v. 103a), Teşbîhî (v. 103a), Hâtem (v. 103b), Mîr Hüseyinî (v. 103b), Hilmî (v. 103b), Hayâtî (v. 103b), Haydar-ı Tahmâsbî (v. 103b-104a), Hisâlî (v. 104a), Hayâlî (v. 104a), Dâverî (v. 104a), Zihnî (v. 104b), Rızâî (v. 104b), Refî'î (v. 104b), Remzî (v. 104b), Sâlik (v. 104b), Sâlim (v. 104b-105a), Sermed (v. 105a), Sencer (v. 105a), Şücâ' (v. 105a), Şerîf (v. 105a-105b), Şu'ûrî (v. 105b), Ziyâü'd-dîn Muhammed (v. 105b), İzzü'd-dîn Mahmûd (v. 105b), Aşkî (v. 105b-106a), Gurûrî (v. 106a), Fahrî (v. 106a), Fehmî (v. 106a), Feyz (v. 106a), Ebû Tâlib-i Kelîm (v. 106a-106b), Mevlânâ Muhteşem (v. 106b-107a)⁹, Mesîh (v. 107a), Müşfikî (v. 107a), Muzaffer Hüseyin (v. 107a), Mîr Ma'sûm (v. 107a), Maksûd (v. 107a-107b), Esîrî'd-dîn-i Evmânî (v. 107b-108a), Hâce Akâ'î (v. 108a), İlâhî (v. 108a), Envâr (v. 108a), Bezmî (v. 108a), Reşkî (v. 108a), Hâce Reşîdü'd-dîn Muhammed (v. 108a-108b), Mîr Râzî (v. 108b), Revnakî (v. 108b), Zekî (v. 108b), Sayrefî (v. 108b), Saykalî (v. 108b-109a), Baba Irâkî (v. 109a), Üryân (v. 109a), Kevserî (v. 109a), Mahvî (v. 109a-109b), Müfred (v. 109b), Mülkî (v. 109b), Mîr Mürşid (v. 109b), Mîr Muhammed Mehdî (v. 109b), Nusayrâ (v. 109b), Helâkî (v. 109b-110a), Yetîm (v. 110a), Ahterî (v. 110a), Edâî (v. 110a), Âgehî (v. 110a-110b), Emînâ (v. 110b), Seyyid Celâl (v. 110b-111a), Mîr Hazînî (v. 111a), Mevlânâ Hasan Alî (v. 111a), Râmî (v. 111a), Mollâ Zamânî (v. 111a), Sâlik (v. 111b), Sa'îdâ (v. 111b), Şarkî (v. 111b), Şevkî (v.

⁸ *Âteş-gede-i Âzer*'de "Bahtî" şeklinde imla edilmiştir.

⁹ *Âteş-gede-i Âzer*'de yer alan "Mâyilî" mahlaşlı şair *Âteş-gede-i Muntafî*'de yoktur.

111b), İşretî (v. 111b), Gavvâsî (v. 111b-112a), Gıyâs (v. 112a), Kâtib (v. 112a), Kisvetî (v. 112a-112b), Mevlânâ Mü'mîn Hüseyin (v.112b).

Fars şairleri:

Mîr Burhân (v. 113a), Mollâ Hâmîd (v. 113a), Mollâ Fâhir (v. 113a), Âlimî (v. 113a), Mevlânâ Râzî (v. 113b), Mevlânâ Ferecu'l-lâh (v. 113b), İbn-i Nasûh (v. 114a-114b), Eser (v. 114b), Mevlânâ Ehlî (v. 114b), Pertevî (v. 114b-115a), Bishak (?) (v. 115a), Pûr Ferîdûn (v. 115a), Bîkesî (v. 115a), Tecellî (v. 115b), Temennâ (v. 115b), Hâce Şemsü'd-dîn Muhammed Eş-şehîr Bihâfîz (v. 115b-116a), Zülâlî (v. 116a), Hâcî-i Zamân (v. 116a-116b), Şeyh Müslîhü'd-dîn Sa'dî (v. 116b-117a), Şerer (v. 117b), Şeyh Şettâh (v. 117b), Mîr Tarzî (v. 117b), Zuhûrî (v. 117b), Emîr Ârifî (v. 117b), Seyyid Muhammed-i Urfî (v. 117b-118a), İzzetî (v. 118a), İzzî¹⁰ (v. 118a), Gayretî (v. 118a), Mîr Gıyâsü'd-dîn Mansûr (v. 118a-118b), Gıyâs-ı Helvâî (v. 118b), Fârîğî (v. 118b), Baba Figânî (v. 118b), Kaydî (v. 118b-119a), Gelu Alî (v. 119a), Mevlânâ Lisânî (v. 119a), Mevlânâ Mânî (v. 119b), Mecdü'd-dîn Hemger (v. 119b-120a), Hâce Mürşid (v. 120a), Müştâk (v. 120a), Mu'înü'd-dîn (v. 120a), Mukîm (v. 120a), Mevlânâ Mektebî (v. 120a), Münsif (v. 120a), Nasru'l-lâh Bin Abdu'l-hamîd (v. 120b), Mîrzâ Nizâm (v. 120b), Nâimâ (v. 120b), Nevîdî (v. 120b), Erşed (v. 120b-121a), Evhadî (v. 121a), Bahârî (v. 121a), Reşîd (v. 121a), Kâsımî (v. 121a), Hızrî (v. 121b), Kelâmî (v. 121b), Muhibbî (v. 121b), Mevâlî (v. 121b), Mâilî (v. 121b-122a).

Turan şairleri

Belh Şairleri:

Elif Abdâl (v. 122b), Şeyh Ebu'l Hasan Şehîd (v. 122b), Şeyh Ebû Alî Sînâ (v. 122b), Mevlânâ Reşîdü'd-dîn Vatvât (v. 123a-123b), Sirâcü'd-dîn (v. 123b), Mevlânâ Şakîk-i Belhî (v. 123b), Ebu'l-kâsım Hasan Unsûrî (v. 123b-124a), Menûçîhr-i Şast Küleh (v. 124a-124b), Mevlevî (v. 124b) (Celâlî'd-dîn-i Rûmî), Emîr Hând (v. 125b), Mollâ Mîrek Cân (v. 125b).

Harezmi şairleri:

Şeyh Ebu'l-vefâ (v. 126a), Hüsâmî (v. 126a), Kitâlî (v. 126b), Şeyh Necmü'd-dîn-i Kübrâ (v. 126b), Zahîrî'd-dîn (v. 126b-127a).

Mâverâü'n-nehr şairleri:

Seyfü'd-dîn A'rec (v. 127a-127b), Esîrî'd-dîn (v. 127b), Şeyh Ebu'l-abbâs (v. 127b-128a), Ağacı (?) (v. 128a), Berendik (?) (v. 128a), Mollâ Hâcî Behrâm (v. 128a), Cevher-i Zenger (v. 128b), Üstâd Ebu'l-hasan Rûdekî (128b-129a), Seyfî (v. 129a), Şemsü'd-dîn (v. 129a), Şihâbü'd-dîn Ahmed (v. 129a), Hâce İsmetü'l-lâh (v. 129a-129b), Mevlânâ 'Am'âk-ı Buhârî (v. 129b-130a), Müşfikî (v. 130a), Mollâ Tecellî (v. 130a), Hâşimî (v. 130a), Bedahşî (v. 130b), Edîb Sâbir (v. 130b), Meylî (v. 131a), Ziyâü'd-dîn-i Fârsî (v. 131a-131b), Kemâlî'd-dîn Mes'ûd (v. 131b-132b), Ebû Alî Şatrancî (v. 132b), Eşrefî (v. 132b-133a), Bisâtî (v. 133a), Hâce Hâcî Muhammed (v. 133b), Derdî (v. 133b), Dakîkî (v. 133b), Reşîdî (v. 133b), Rûhânî (v. 133b), Hakîm Sûzenî (v. 134a), Şihâbü'd-dîn (v. 134a), Dakîkî¹¹ (v. 134b), Firâkî (v. 134b), Emîr Mu'izzî (v. 134b-135a), Nizâmî-i Arûzî (v. 135a), Ferhârî (v. 135a), Hicrî (v. 135b), Rüknu'd-dîn (v. 136a).

Hindistan şairleri:

¹⁰ Bu şair *Âteş-gede-i Âzer*'de yer almamaktadır.

¹¹ *Âteş-gede-i Muntafi*'de "Atîkî" yerine "Dakîkî" ikinci defa geçmektedir.

Safirî (v. 136b), Şeyh Feyzî (v. 136b), Mîr Cüdâî (v. 137a), Cemâlî (v. 137a), Hâce Hasan (v. 137b), Emîr Hüsrev (v. 137b-138a), Şeyh Ferîdü'd-dîn-i Şükr Künc (v. 138a), Hâce Mu'îni'd-dîn-i Çeştî (v. 138a), Nişânî (v. 138a), Alî (v. 138b), Hâce-zâde (v. 138b), Kâdirî (v. 138b), Sirâcü'd-dîn (v. 139a), Bîniş (v. 139a), Ganî (v. 139a), Kem-gûy (v. 139b), Mazharî (v. 139b).

Farklı memleketlerden kadın şairler:

Âyişe (v. 139b), Azamet (v. 139b), İffetî (v. 139b), Lâle Hatun (v. 139b-140a), Mutribe (v. 140a), Mîhrî (v. 140a), Mehîstî (?) (v. 140a-140b), Nûr Cihân Begüm (v. 140b).

Âteş-gede müellifi Âzer'in çağdaşı olan şairler:

Âferîn (v. 141a), Esîrî (v. 141a-141b), Ümîd (v. 141b), Sâbit (v. 141b), Sebât (v. 141b), Cezbe (v. 141b), Cenâb (v. 142a), Hâcet (v. 142a), Hicâb (v. 142a-142b), Hazîn (v. 142b), Hasret (v. 142b), Hâdim (v. 142b), Hâtır (v. 142b), Dâ'î (v. 142b-143a), Dâmî (v. 143a), Râhib (v. 143a-143b), Mollâ Rızâ (v. 143b), Refîk (v. 143b), Ruhbân (v. 143b), Rehî (v. 143b-144a), Zebânî (v. 144a), Sâlim (v. 144a), Şebâb (v. 144a), Şa'f (v. 144a), Şu'le (v. 144a-144b), Şekîb (v. 144b), Mîr Şemsü'd-dîn Muhammed (v. 144b), Şemîm¹² (v. 144b-145a), Seyyid Muhammed Sâdik (v. 145a), Sâfi (v. 145a-145b), Sabâhî (v. 145b), Sabûhî (v. 145b), Safâ (v. 145b-146a), Sahbâ (v. 146a), Tabîb (v. 146a-146b), Tûfân (v. 146b), Tayrî (v. 146b), Ârif (v. 146b), Âşık (v. 146b-147a), Övrî (v. 147a), Alî (v. 147a-147b), İnâyet (v. 147b), Gâlib (v. 147b), Ganî (v. 147b-148a), Gayret (v. 148a), Fedâî (v. 148a), Firîbî (v. 148a), Mâil (v. 148a), Dervîş Abdü'l-mecîd (v. 148b), Mîrzâ Muhammed Beg (v. 148b), Mesrûr (v. 148b-149a), Müştâk (v. 149a), Meşreb (v. 149a-149b), Minnet (v. 149b), Muvahhid (v. 149b), Mevlâ (v. 149b-150a), Mehdî (v. 150a), Nâsır (v. 150a), Nâmî (v. 150a-150b), Nedîm (v. 150b), Neşât (v. 150b-151a), Neş'et (v. 151a), Neş'et (v. 151a), Nasîb (v. 151a), Mîrzâ Muhammed Nasîr (v. 151b), Nevîd (v. 151b), Niyâzî (v. 151b-152a), Vâlih (v. 152a), Vefâ (v. 152a), Hâtif (v. 152a-152b), Hicrî (v. 152b).

Tercüme-i hâl-i müellif-i Âteş-gede (152b-154a).

Sonuç

Âteş-gede tercümesi Âteş-gede-i Muntafi'de, Türk ve İran edebiyatı için önemli sayılabilecek farklı memleketlerden 847 şairin biyografisine yer verilmiştir. Âteş-gede-i Muntafi müellifi, eserinde Âteş-gede-i Âzer'de yer alan hemen bütün şairlerin biyografilerine yer vermiş; ancak şiir örneklerini büyük ölçüde azaltmıştır. Bunun yanında bazı şairlerin biyografilerini Âzer'den farklı yazmayı tercih etmiştir. Yukarıda zikredilen özellikler ışığında Âteş-gede-i Muntafi tercüme bir tezkire hüviyetiyle Türk edebiyatı tarihindeki yerini almıştır.

¹² Bu şair Âteş-gede-i Âzer'de yoktur.

Kaynakça

- Âteş-gede-i Muntafi*. (t.y). Leipzig. Almanya: Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi El Yazmaları Bölümü, Cod Turc 35.
- Hayyampur A. (1340). *Ferheng-i Suhenverân*. Tebriz. İran.
- Levend, A. S. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihi* (1. Cilt). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Lutf Ali Beg A. (1336). *Âteş-gede* (haz. Hasan S. Nâsırî). Tahran. İran: Müessesese-i Matbuâtî-i Emîr-i Kebîr.
- Nalbat M. (2014, Haziran). "Bilinmeyen Bir *Âteş-gede* Tercümesi: *Âteş-gede-i Muntafi*". V. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi* (TUDOK), Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Şemseddin S. (1996). *Kâmûsu'l-a'lâm* (4. Cilt). Ankara: Kaşgar Neşriyat.
- Yazıcı, T. (1991). *Âteşkede*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (4. Cilt, ss. 58-59). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yazıcı, T. (2003). Lutf Ali Beg. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (27. Cilt, s. 230-231). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yıldırım, N. (2001). *Fars Edebiyatında Kaynaklar*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.